

Does Torah Belong on Billboards?

- א וַיִּצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת-הָעָם לֵאמֹר: שְׁמֹר, אֶת-כָּל-
הַמִּצְוָה, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם, הַיּוֹם.
- 1 And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.
- ב וְהָיָה, בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-יְ-
ה אֱלֹקֵיךָ נָתַן לְךָ--וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת, וְשָׁדַתָּ אֹתָם
בְּשֵׂיט.
- 2 And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.
- ג וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן, אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת--
בְּעֵבֶר: לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְ-ה אֱלֹקֵיךָ נָתַן
לְךָ, אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְ-ה אֱלֹהֵי-אַבְרָהָם,
לְךָ.
- 3 And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.
- ד וְהָיָה, בְּעֵבְרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן, תִּקְיִמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, בְּהַר עֵיבָל; וְשָׁדַתָּ אוֹתָם,
בְּשֵׂיט.
- 4 And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.
- ה וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ, לִי--ה אֱלֹקֵיךָ: מִזְבֵּחַ אֲבָנִים, לֹא-תִגְנֹף
עֲלֵיהֶם בְּרָזָל.
- 5 And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.
- ו אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה, אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹקֵיךָ; וְהִעַלִּיתָ
עָלָיו עֹלוֹת, לִי--ה אֱלֹקֵיךָ.
- 6 Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.
- ז וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים, וְאָכַלְתָּ שָׂם; וְשִׂמַחְתָּ, לִפְנֵי יְ-ה אֱלֹקֵיךָ.
- 7 And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.
- ח וְכָתַבְתָּ עַל-הָאֲבָנִים, אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת--בְּאֵר
הַיֵּטֵב. {ס}
- 8 And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.' {S}

אוּנְקָלוּם - .וְתִכְתֹּב עַל אֲבָנַיָּא, יְת כָּל פְּתֻגְמֵי, אוּרִיתָא הָדָא פְּרִישׁ יָאוּת
and thou shalt write upon the stones all the words of this law, distinctly and beautifully.

**תיב"ע -- ותכתובן על אבניא ית כל פתגמי אורייתא הדא כתב חקיק ומפרש מתקרי בחד לישון ומיתרגם
בשבועין לישנין**

And upon the stones you shall write all the words of this law with writing deeply (engraven) and distinct, which shall be read in one language, but shall be interpreted in seventy languages.

**תלמוד בבלי סוטה לב. -- ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד, וכתבו
עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר " באר היטב"**

בכור שור -- באר היטב -- שיהו האותיות נראות ונקראות היטב, והלשון מפורש.
ורבותינו אמרו (משנה סוטה ז'ה'): שבשבעים לשון נכתבו, שמאיזה עם ולשון שיבא שם אדם
יוכל להבין וללמוד, ועל זה נאמר: והיו עמים משרפות שידא (ישעיהו ל"ג:י"ב) -- על עסקי התורה
שנחקקה באבנים שנתסדו בסיד ולא רצו ללמוד, יהיו שרופים בגיהנם (בבלי סוטה ל"ה)

רמב"ן -- כתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת – אמר ר"א בשם הגאון שכתבו עליהם מנין המצות כמו הכתובות בהלכות גדולות כעין אזהרות וטעם "באר היטב" (פסוק ח') הכתיבה ורבותינו אמרו (סוטה ל"ב) בשבעים לשון ומצינו בספר תאגי שהיתה כל התורה כתובה בהן מבראשית עד לעיני כל ישראל בתאגיה וזיוניה ומשם נעתקו התאגין בכל התורה ויתכן שהיה האבנים גדולות מאד או שהיה ממעשה הנסים

רד"צ הופמן וכתבת ... דברי התורה – לא פירש הכתוב להדיא את מה יש לכתוב, ונחלקו המפרשים בדבר, כמו שהבאנו את דעותיהם למלה בפרשת המלך יז, יח (קניג בפירושו לדברים מעיר על כך, שחוקי חמורבי הכוללים 232 סעיפים הקדמה ודברי סיום נחקקו כולם באבן בזלת אחת גדולה, 35 סעיפים מהם נמחקו אחרי כן, ואף הנשארים מהם תופסים בתרגומו של ה. ווינקלר 34 עמודי-אוקטאב. והרי כאן לא פירש הכתוב את מספר האבנים הגדולות הללו, (ועל כן אין כל תמיהה אם נפרש "דברי התורה" אף על הכמות הגדולה ביותר

שפה לנאמנים – ברוך הלוי עפשטיין דף 21 – 25

<p>... וראשית אנכי לך, וכמוהו לי וגם לא אפונה כי ברצון והחלם גמור תסכים גם אתה לדעתי, כי בכלל המלים "באר היטב" לא יפלו את הכונה להעתיק את התורה לשבעים לשון, כי הלא השרש "באר" יונח עפ"י רוב לבאר ולפרש דבר סתום, ואשר בלא הבאור והפירוש אין הענין טובן ועם הבאור יפתר הענין ועינים עוררות תפקנה, וכמו הואיל משה באר את התורה (פ' דברים) ובאר על הלוחות (חבקוק ב') עי"ש, וכך מקובל פירוש מלה זו, ולפי</p> <p>§ 3: אבל האמת הברורה נראה לי, כי הכונה "באר היטב" בשבעים לשון" כך היא: ישנם מלות רבות בתורה שמקורם אינם בשפת עברית רק מושאלים הם משפות אחרות, וכמו שכתב הבחור (סוף מאמר ד') שכל השרשים שהם יותר משלש אותיות, כמו אננט, ארגמן, אלנביש, בדלה, גבעל, נובר, גלמוד, דודר, דרבן, דרפמונים ורבות כהנה הם מלשונות אחרות ולא מלשון הקודש, יען כי מלשון</p> <p>והנה הקב"ה לזכות את ישראל בידועת התורה על בורה שלא יהי' להם אף מלה אחת שבה פתומה ותחומה מבאור ופירוש, ועל כן צוה לכתוב את התורה מבוארת באר היטב באופן זה, ר"ל כל מלה שאין מקורה בעברית רק באחת מלשונות חול, ובארו תוכנה וענינה ופירושה כפי שהיא באותו הלשון שממנו הושאלה, כמו למשל במלה במשך בקרן היוכל יעירו ויבארו שיוכל בשפת ערב –</p>	<p>אבל אחי ידווי, האמנם לכך יתנך להאמין הרברים בפשומם שהועתקה כל התורה לשבעים לשונות על אבני המזבח, ועם זה עוד היה הכתיבה תמה וברה? צייר בגפשיך שמה והיקף מובח והאבנים הנכונים תוכו וסביבו, איך שלא תשער גדול ארכם ורחבם והקיפם – כמוהו לי ענמם לרנע קלה לא הסתפק אם היה מקום להעתקת כל התורה לשבעים לשון. ואפילו לכתבה פעם אחת כמו שהיא בלשון הקודש על שמה אלה האבנים היה דרוש סופר אומן נפלא ומצויין; ובאמת כבר נתעורר על זה הרמב"ן בנמוקיו ושאר מפרשים וכולם לא באו לידי החלם ביאור הענין: יש מהם שאמרו אשר אולי רק עשרת הרבות היו כהניקים שם, אבל זה דוחק גדול שדרי הפסוק גופיה סוהר זה באמרו וכתבת את כל דברי התורה, ויש מהם שאמרו על צד ההכרח שאולי היה הדבר ממעשה נסים, והמעיון ברמב"ן יראה כי מצטער הוא מאד על שלא נתבאר לו הענין כמו שהוא.</p>
---	---